

REPUBLICA E SHQIPËRIE
 INSTITUTI I HISTORISË
 20/93
 43-141

PRESIDENTIT TË REPUBLIKËS SË SHQIPËRIE

Dr. Sali Berisha

Tirana

Zoti President,

Kemi nderin që t'ju vejmë në dijeni se në bazë të Marrëveshjes së bashkëpunimit midis Institutit të Historisë në Tiranë dhe Institutit të Historisë në Prishtinë, është paraparë mbajtja e Sesionit Shkencor kushtuar 50- Vjetorit të Konferencës së Bujanit, me 7 janar 1994 në Tiranë.

Me këtë rast konsiderojmë se është e nevojshme që në shenjë nderimi dhe respekti të thellë për këtë ngjarje madhore të historisë së Kosovës dhe popullit shqiptar në përgjithësi, t'i dekoroni me Urdhërin e "Flamurit Kombëtar të Klasit të I-rë" këto personalitete:

1. Rifat Berishën
2. Sali Manin
3. Zekeria Rexhën
4. Mehmet Dërmacin
5. Xheladin Hanën

DREJTORI I INSTITUTIT TË HISTORISË SË KOSOVËS

Dr. Seit Lipa

ANËTARË TË LIDHJES SË HISTORIANËVE
 SHQIPTARË "Ali Hadri"

1. Dr. Zekeria Cana *Zekeria Cana*
2. Dr. Seit Lipa *Seit Lipa*
3. Dr. Ramiz Abdylit *Ramiz Abdylit*
4. Dr. Esine Bakalli *Esine Bakalli*
5. Dr. Fehmi Rexhepi *Fehmi Rexhepi*
6. Dr. Jusuf Bajraktari *Jusuf Bajraktari*
7. Mr. Isa Bica *Isa Bica*
8. Dr. Jahja Drançolli *Jahja Drançolli*
9. Dr. Faruk Salihu *Faruk Salihu*
10. Mr. Hyzen Latifi *Hyzen Latifi*

Faksimil i shkresës që Instituti i Historisë dhe Lidhja e Historianëve Shqiptarë "Ali Hadri" i propozuan Presidentit të Shqipërisë për t'i dekoruar disa nga pjesëmarrësit e Konferencës së Bujanit.

ARSYETIMI I PROPOZIMEVE

1. RIFAT BERISHA (1.V.1910-17.V.1949)

Rifat Berisha lindi në Berishë të Drenicës, në një familje atdhetare dhe u vra nga UDB-ja e ish-Jugosllavisë në Gajrak të Malishevës me të dy vëllezërit, Mustafën e Islamin dhe me të nipin Ibrahimin. Ai kreu Akademinë Ushtarake në Itali Si oficer shërbeu në Korçë dhe më vonë u kthye në Kosovë, ku shërbeu në Gjilan si nënprefekt, prej ku i ndihmoi komunistët dhe aktivistët e LÇA. Si njeri me autoritet u zgjodh delegat në Konferencën e Parë të KNÇ për Kosovë e Rrafsh të Dukagjinit. Në Konferencën e Bujanit u zgjodh nënkryetar i Kryesisë së KNÇ për Kosovë e Rrafsh të Dukagjinit. Më vonë u zgjodh deputet krahinor dhe federativ. Për shkak të pikëpamjeve të tij patriotike u ndoç nga UDB-ja dhe në një betejë ra heroikisht.

2. SALI MANI (1878-1946)

Sali Mani lindi në Bujan të Krasniqës të Malësisë së Gjakovës në një nga vitet më të shënuara në historinë e popullit shqiptar (1878). Fangu i Mulosmanajve ishte një burim i pashtershëm prej nga dolën djalë pas djali figura të shquara që lanë gjurmë në përpjekjet luftarake për çlirimin e atdheut. Sali Mani është veprimtar i njohur i LKSH dhe LÇA. Posaçërisht u dallua në organizimin e kryengritjes në Malësinë e Gjakovës më

1912 prej ku mori flakë Kryengritja e Përgjithshme Shqiptare. Mandej e gjejmë ndër kryesorët në organizimin e rezistencës kombëtare në vitet e invazionit serbo-malazez më 1912-1913 dhe betejës së Tropojës kundër ushtrisë austriake më 1918. Gjatë Revolucionit Demokratik të Qershorit (1924) ishte një nga bashkëpuntorët më të ngushtë të Bajram Currit. Deri në çastin e vrasjes qëndroi si organizator e rezistencës ndaj pushtetit zogist. Pastaj si të gjithë pasuesit e Lëvizjes Demokratike për shtatë vjet u detyrua të emigrojë jashtë vendit.

Pas pushtimit fashist të Shqipërisë Sali Mani me tërë familjen dhe bashkëpunëtorët e tij besnik ishte në anën e LÇA, me bindje të plotë se bënte detyrën patriotike dhe e çonte në vend amanetin e Bajram Currit, për t'iu kundërvu me pushkë çdo zaptuesi të Shqipërisë. Shtëpia e tij ishte ndër bazat më të rëndësishme dhe më të sigurt të Lëvizjes në Malësinë e Gjakovës. Ajo kullë si gjithmonë, në të gjitha fazat e luftërave çlirimtare të popullit tonë, ishte vendtakim i patriotëve dhe burrave në zë.

Mu për këtë nuk ishte aspak e rastit që në këtë kullë për tri ditë rresht të debatohet për fatet e Kosovës dhe me Rezolutë, e cila u miratua unanimisht nga të pranishmit, u vendos që e vetmja rrugë e bashkimit të Kosovës me Shqipërinë është pjesëmarrja në LNÇ në bazë të Kartës së Atlantikut.

Pas përfundimit të luftës u zgjodh deputet i Malësisë së Gjakovës në Asamblenë e Parë të RP të Shqipërisë. Mirëpo, tradhtia që iu bë çështjes së Kosovës dhe idealeve për të cilat kishin dhënë jetën bijtë më të mirë të popullit tonë, midis të cilëve edhe i biri - Jaha, si dhe kolaboracionit dhe sjelljeve inferiore të përfaqësuesve të shtetit shqiptar ndaj atij jugosllav dhe pas masakrave të tij në Kosovë, Sali Mani ndihej i shqetësuar dhe këtë herë mbeti tepër i zhgënjyer. Të gjitha këto

ndikuan aq sa në një mbrëmje vjeshte të vitit 1946, papritmas t'i dorëzohej vdekjes tinzare.

3. ZEKERIA REXHA (1910-29.II.1972)

Zekeria Rexha lindi në Gjakovë. Meqë i ati si i ndjekur nga Kosova dhe bashkëluftëtar i Bajram Currit jetoi në Shqipëri edhe ky që nga viti 1922 iu bashkua familjes. Në Tiranë kreu shkollën fillore, pastaj kreu Liceun Freng në Korçë më 1932. Prej shtatorit 1932 deri në tetor 1936 punon në Ministrinë e Arsimit në Tiranë. Në Francë kryen shkencat filozofike e më vonë në Beograd (1958) kryen fakultetin e dytë, degën e romanistikës. Përveç gjuhës shqipe i fliste dhe i shkruante: frengjishten, greqishten, latinishten, italishten, gjermanishten dhe serbokroatishten. Pra, Zekeria Rexha ishte një njeri me diapazon e kulturë të gjerë. Si i tillë u angazhua edhe në LÇA prej ku u dërgua në Konferencën e Bujanit. Ai e kryesoi këtë mbledhje historike dhe bashkë me shokë ndihmoi për hartimin e Rezolutës dhe dokumenteve të tjera programatike. Pas lufte u zgjodh deputet krahinor e federativ dhe po ashtu i besuar për arsim në qeverinë e parë krahinore, ku ai dha një ndihmesë të madhe. Zekeria Rexha kontriboi me penën e tij në shumë fusha të jetës kulturo-arsimore si e vetmja rrugë për emancipimin e popullit tonë dhe sendërtimin e vullnetit politik të proklamuar në Konferencën e Bujanit.

Meqë pikëpamjet e Zekeria Rexhës lidhur me zgjidhjen e çështjes kombëtare të shqiptarëve në ish-Jugosllavi binin ndesh me ato të politikës zyrtare, më 1947 e shkarkojnë nga detyra e anëtarit të Qeverisë dhe nga pozita të ndryshme politike. Pas kësaj ai vazhdoi të punojë më me ngulm në sferat kulturo-arsimore dhe shkencore: si inspektor i përgjithshëm i arsimit dhe kryetar i Komisionit Pedagogjik për Kosovë, kryeredaktor e

redaktor shumëvjeçar i revistës “Jeta e re” dhe revistës “Përparimi”, drejtues i Komisionit për historinë kombëtare, shef i Seksionit për histori kombëtare dhe folklor në Institutin Albanologjik dhe një varg aktiviteteve të tjera shkencore, publicistike, letrare si dhe në fushën e përkthimeve nga gjuhët e huaja të teksteve të gjinive të ndryshme.

Në mars të vitit 1958 UDB-ja urdhëroi që profesor Zekeria Rexha sa më parë të largohet nga Kosova, të cilën ai shumë e dëshironte, si person i padëshirueshëm. Me zemër të thyer e la Prishtinën dhe shkoi në Shqipëri, ku mbante shpresë se prej andej do të luftojë me të gjitha forcat për Kosovën e tij të dashur. Por si për ironi edhe atje hasi në një pritje të akullt dhe u ballafaqua me një atmosferë izoluese çfarë nuk ishte e dedikuar vetëm për Zekerian ose kosovarët, por tashmë fatkeqësisht ishte bërë stil jete për mbarë shqiptarët, pa marrë parasysh meritat ose kontributet personale apo edhe familjare.

4. MEHMET DËRMANI (1911-25.IV.1986)

Mehmet Dërmani lindi në Vuthaj, fshat malor në trevën e Plavës dhe të Gucisë. Meqë herët mbeti jetim, kaloi në Shkodër dhe nën përkujdesjen e familjes së Bajram Currit kreu shkollën fillore dhe gjimnazin. Si nxënës i talentuar dhe nga dëshira për të qenë i përgatitur, si shumë moshatarë të tij, shkoi në Itali ku me sukses kreu Akademinë Ushtarake. Pas vitit 1941/42 vendoset për të jetuar në Gjakovë. Në fillim shërbeu në Bec si sekretar komune e më vonë në Nëprefekturën e Gjakovës. Meqë Mehmeti ishte antifashist, ra në sy të pushtetit okupues, u detyrua të kalojë në ilegalitet në fillim të vitit 1943. Atje kontaktoi me shokët e lëvizjes, të cilët shumicën i njihte që nga bankat e shkollës në Gjimnazin e Shkodrës.

Në Konferencën e Bujanit mori pjesë në cilësinë e luftëtarit, i deleguar nga aradha partizane, por në fakt ai me Sadik Bekteshin, Zymer Halilin dhe Bejto Shahmanoviqin përfaqësonin popullsinë e Lugut të Plavës e Gucisë si pjesë e pandarë e fateve të tërësisë kombëtare.

Më vonë Mehmet Dërmani si oficer dhe komesar batalioni me njësitet e UNÇ të Shqipërisë merr pjesë në operacionet përfundimtare luftarake kundër fashistëve në Kosovë e deri edhe në Srem.

Pas përfundimit të luftës Mehmet Dërmani si njeri i shkolluar dhe entuziast i pashoq që ishte, kreu me vetëmohim një varg detyrash. Ai si njeri me kulturë e kishte të qartë dhe nuk e fshihte pikëpamjen e tij se Shqipëria pa ndihmën e shteteve perëndimore, si mbështetje e natyrshme, nuk mund të ketë zhvillim normal dhe të duhur. Për këtë arsye u akuzua nga spiunët e Sigurimit dhe më 1958 u burgos me pretekst se gjoja tentonte për të ikur prej vendit. Pas shumë vjet vuajtjesh e torturash nëpër burgje, internohet për në Selenicë. Të gjitha ato dhe padrejtësitë që përjetoi nga regjimi komunist e diktatorial në Shqipëri, sikurse edhe shumë të pafajshëm e patriotë të tjerë, ndihmuan që të vdesë më 25 prill 1986.

6.XHELADIN HANA (29.VII.1918-13.XII.1948)

Xheladin Hana lindi në Gjakovë në një familje të njohur për orientimet e saj patriotike. U shkollua në Shqipëri ku si shumica e moshatarëve të tij ra në kontakt me idetë komuniste që kishin depërtuar te rinia shkollore, për shkak të gjendjes së keqe ekonomike në të cilën ngjendej Shqipëria e asaj kohe.

Që në orët e para Xheladin Hana u përcaktua për LÇA ku u shqua dhe zuri vend në udhëheqjen e saj të ngushtë. Në Konferencën e Bujanit ishte ndër më aktivët si në hartimin e

Rezolutës, ashtu edhe në dokumentet e tjera dhe përkthimin e tyre në serbokroatishte. Më vonë u zgjodh deputet krahinor e federativ, kreu një varg detyrash me përgjegjësi si në Agitpropin Krahinor, profesor në Gjimnazin e Prishtinës, drejtor në Shtypshkronjën e Rilindjes e një varg të tërë obligimesh dhe ngarkesash. Mirëpo, masakrat e pushtetit që drejtonin serbët mbi popullin e Kosovës dhe ndalimi i përdorimit të flamurit kombëtar shqiptar, Xheladin Hanën dhe të tjerët patriotë i kishte shqetësuar së tepërmi, andaj edhe përcjelljet e UDB-së ndaj tyre bëheshin në mënyrë permanente. Xheladin Hana së shpejti u burgos dhe në burgun e Prishtinës, pas shumë torturash, më 13 dhjetor të vitit 1948 kaloi në përjetësi në emër të lirisë dhe të tërësisë kombëtare.

Likuidimi i një patrioti të vendosur, sikurse ishte Xheladin Hana, paralajmëroi përcaktimin e shovinizmit shtetëror serb se pa marrë parasysh meritat e individëve të luftës së përbashkët antifashiste, nuk mund të tolerohej ideja e bashkimit të Kosovës me Shqipërinë, pra ajo duhej t'iu nënshtrohej ndëshkimeve më drastike, gjë që në Kosovë u provua me mija herë.